

SAVANTUL GEOGRAF SIMION MEHEDIŢI

Eugen SITEANU¹
esiteanu@yahoo.com

ABSTRACT: This year we celebrate a hundred years since the savant Simion Mehedinţi (1868–1962) has become title member of Romanian Academy. His genius is that he succeeded to integrate in his thinking the global theoretical achievements and explain main issues presented by German and French schools of geography and basic problems of the field in the presented context. He sustained the geography is a science.

He has created the Romanian geography and written syntheses in other fields as well as: ethnography, philosophy, history, literature, pedagogy etc.

KEYWORDS: Simion Mehedinţi, academician, savant, geographer, creator.

Introducere

În primul rând țin să mulțumesc domnului geograf Șerban Dragomirescu pentru că a fost atât de amabil să-mi ofere unele date inedite despre savantul geograf Simion Mehedinți.

Simion Mehedinți a fost un filosof, un pedagog, un geograf, un istoric, un etnograf, un antropolog și nu numai, adică a fost un savant enciclopedic.

Savantul Simion Mehedinți s-a mișcat liber prin spațiul cultural românesc și cel universal în care și-a conturat mai multe profiluri științifice, fiind un ctitor al disciplinelor cunoașterii moderne. El a fost personalitate a Renașterii românești prin măreția, multidisciplinaritatea și umanismul creației sale, fie că a slujit istoria, geografia, arheologia, etnografia sau filosofia. De acea Tudor Vianu nota:

¹ Colonel (r) prof. univ. dr., membru asociat al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române; membru corespondent al Academiei Oamenilor de Știință din România, vicepreședinte al Asociației Absolvenților Universității Naționale de Apărare „Carol I”, membru în consiliul editorial și redactor șef al Revistei de Științe Militare.

„În ansamblul vieții noastre sociale a apărut Simion Mehedinți, un tip intelectual al cărui corespondent nu-l găsim cu ușurință în alte culturi și anume tipul omului de cultură care nu cultivă numai o specialitate științifică anumită, ci care reflectează la destinul global al culturii noastre și care se simte răspunzător de întreaga orientare a civilizației țării”².

Simion Mehedinți, fondatorul geografiei românești moderne, a predat la Universitatea din București și cursuri de etnografie. A fost directorul revistei Convorbiri literare, a scris lucrări de critică literară și de literatură, dar a fost și un mare pedagog.³

A scris, de asemenea, lucrări de istoria filosofiei, istoria literară, istoria pedagogiei și de cultură generală, de teoria culturii și filosofia culturii.

Geograful Simion Mehedinți

Marele nostru savant s-a născut în anul 1868 (și nu în 1869 cum apare în Mic dicționar enciclopedic Ediția a II-a, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, la pagina 1482) în localitatea Soveja, Județul Vrancea.

A scris cca. 340 lucrări și studii despre geografie, geomorfologie, geografie istorică, geografie generală, geografie politică și de ramuri ale geografiei.

În lucrarea sa „*Geografia ca mijloc de educație în învățământul secundar și inferior*” (1901): Simion Mehedinți scria: „geografia școlară are menirea și chiar datoria deosebită de a sintetiza în mod armonios cunoștințele elevilor, de a le prezenta minții, ca pe un tot organic, făcând astfel pe elevi să simtă neconținut interesul reciproc care leagă un studiu de celalalte dimprejur. Reținerea faptelor trebuie să fie întemeiată pe raționament și nu pe o memorie mecanică. Menirea geografiei nu poate fi împlinită decât întemeind memorizarea faptelor prin stabilirea legăturilor cauzale dintre ele.”⁴

În prefața lucrării savantului Simion Mehedinți, *Civilizație și cultură*, apărută în Editura Junimea, în anul 1986, Gheorghiiță Geană nota: „Geografia lui Mehedinți este o geografie cultural-activă: însuflețită și umanizată.”⁵ În continuare adăuga că Simion Mehedinți a făcut din știință

² Tudor Vianu, *Filosofia culturii*, București, Publicom, 1945, p. 288.

³ Dumitru Muster, *Vocația pedagogică a savantului enciclopedic Simion Mehedinți*, în Revista de pedagogie, nr. 10/1968, pp. 88–91.

⁴ <http://www.crestinortodox.ro/parinti/simion-mehedinti-savantul-geograf-pedagogul-crestin-97580.html>.

⁵ Simion Mehedinți, *Civilizație și cultură*, Editura Junimea, Bacău, 1986, p. 5.

nu numai „o cunoaștere a Pământului pur și simplu, ci una a Pământului locuit de oameni.”⁶ În aceeași prefață se explică viziunea marelui savant asupra Pământului și vetrei poporului român:

...„Pământul este vatra omenirii. Iar partea lui dintre Carpați și din jurul lor e vatra poporului român. Într-o astfel de viziune, studiul fenomenelor referitoare la Pământ se îmbină cu antropologia, etnografia, istoria, ba încă și cu pedagogia, etica și filosofia. El devenea o lecție de umanism generos, dacă era vorba de geografia lumii și o lecție de patriotism înălțător, când era vorba de geografia patriei.”⁷ Conștiința epistemologică a savantului a conferit sistemului geografic, prezentat în lucrarea „Terra”, virtuțile filosofice care sunt materializate adânc în structura acestei opere științifice.

Lucrarea fundamentală (monumentală) a celui mai mare geograf român (Terra – introducere în geografie ca știință) a apărut în anul 1931 la Editura „Națională” în două volume reapărută după 1990. Această operă (1200 de pagini) conține cinci părți scrise cu măiestrie, umanism și fior patriotic începând cu stabilirea obiectului geografiei și definirea ei, cu expunerea metodei cercetării geografice (opinând că geografia e o știință descriptivă care prezintă fenomenele telurice sub forma unui sistem natural pentru ca să se vadă obiectele alezate după aceleași principii pe care și natura le-a respectat la producerea lor) și continuând cu prezentarea mijloacelor cercetării geografice (observarea geografică și descrierea geografică), cu descrierea celor patru învelișuri ale planetei (atmosfera, hidrosfera, litosfera și biosfera) și încheind cu clasificarea fenomenelor pe bază de inducție și cu legile geografice.

Referindu-se la profesorul său german scria:

„Fr. Ratzel, reluând cercetarea legăturii dintre omenire și Pământ, în sens strict științific, a creat Antropogeografia ca ramură de sine stătătoare; astfel a întregit iarăși obiectul geografiei, restabilind unitatea ei organică”.⁸

Descrierea geografică a lui Simion Mehedinți este estetică și dinamică ridicându-se deasupra celor care considerau descrierea ca o activitate științifică de un gen inferior. El considera că e nevoie de un talent mai înalt pentru descriere decât pentru explicarea științei, metoda dinamică a

⁶ *Ibidem.*

⁷ *Ibidem*, pp. 5–6.

⁸ Simion Mehedinți, *TERRA. Introducere în geografie ca știință*, vol. I, Ediția a II-a, Editura Enciclopedică, București, 1994, p. 17.

descrierii impunând o analiză mai amănunțită a fenomenului din punct de vedere static.⁹

Savantul Simion Mehedinți se impune, la începutul secolului XX, prin lucrări proprii care dezvoltă o nouă gândire geografică axată pe geografia generală, geografia regională și de ramură.

În această perioadă, Simion Mehedinți se remarcă prin adâncirea conceptelor geografice de bază, conturate anterior asupra geografiei fizice și economice, prin fundamentarea teoretică a direcțiilor principale în geografie, merit pentru care este considerat întemeietorul geografiei moderne românești.

Genialitatea gândirii lui Simion Mehedinți rezultă din faptul că a integrat în propria sa gândire cuceririle teoretice obținute pe plan mondial, a căutat să explice problemele fundamentale ale geografiei care l-au condus la construirea întregului edificiu al geografiei, în acest context, savantul geograf a reușit să dea răspuns problemelor esențiale ridicate de școlile geografice din vest – franceză și germană.

Este geografia o știință cu obiect și metodă proprie? Care este locul geografiei între celelalte științe? Răspunsul este prompt și sigur, dat în primele sale lucrări apărute: „Locul geografiei între științe” (1894), „Eterogenitatea celor 4 geosfere” (1900) și „Obiectul și definiția geografiei” (1900). Aceste lucrări sunt susținute de căutări și argumente științifice, cu valoare națională și universală asupra problemelor care aveau să ducă la fundamentarea științei geografice.

Simion Mehedinți a organizat învățământul geografic românesc de toate clasele și a reorganizat „Societatea Română de Geografie”. A organizat de asemenea, în 1904, desfășurarea primului Congres al profesorilor de geografie la Iași cu următoarea tematică: locul geografiei între științe și rolul ei educativ, definiția geografiei, corelarea geografiei cu celelalte științe, reunificarea terminologiei geografice, metodele de predare, lecțiile geografice și organizarea excursiilor geografice.

Ilustrul geograf Vintilă Mihăilescu, fost student al savantului geograf scria în anul 1967: „La Soveja, pe baza observațiilor zilnice, Simion Mehedinți ajunge la concluzia că geografia are un obiect propriu, unitar cu două fețe: natura și societatea. Unui obiect unitar îi corespunde o știință unitară. Geografia este, așadar, trebuie să fie, o știință unitară.”

⁹ *Ibidem*, pp. 25–26.

În lunga și prodigioasă sa activitate de elaborare a lucrărilor de sinteză geografică, academicianul Simion Mehedinți se remarcă prin opera sa capitală „Terra, introducere în geografie ca știință”, apărută în 1931. Terra nu este nici un tratat, nici un curs, ci o lucrare documentată consacrată definirii obiectului și metodei geografiei, care are ca scop perfecționarea geografiei. Este o înaltă sinteză științifică, care la vremea publicării ei, a fost considerată ca o foarte cuprinzătoare sinteză a cunoștințelor și gândirii geografice contemporane prezentată într-o formă critică și personală.

În Terra, savantul geograf Simion Mehedinți arată că planeta noastră este un complex format din învelișuri concentrice „*de o complexitate crescândă – ca formă, compoziții și mișcare – de la atmosferă până la biosferă*”.¹⁰

Simion Mehedinți încearcă și fundamentează concepția de bază a geografiei, după care „legea cauzalității telurice trebuie să se impună cugetării geografice”. Urmărind fiecare obiect sau fenomen în desfășurarea lui pe Terra în corelație cu alte obiecte sau fenomene de același fel sau diferite, savantul ajunge la stabilirea metodei, adică la ideea care a generat știința. El argumentează că geografia este o știință independentă cu obiect și metodă proprie de cercetare. „Geografia este știința Pământului considerat în relația reciprocă a *maselor celor patru învelișuri atât din punct de vedere static (al distribuirii în spațiu), cât și din punct de vedere dinamic (al transformării în timp)*”.¹¹

În 1899 își ia doctoratul în geografie la Leipzig, sub conducerea profesorului Fr. Ratzel, cu teza „*Inducția cartografică*”.

La 3 noiembrie 1900 a predat primul curs universitar de geografie, ceea ce a reprezentat la nivel național momentul de naștere al geografiei românești. Savantul Simion Mehedinți a reușit să ridice statutul geografiei de la acela de știință memotehnică și enumerativă la acela de știință explicativă trecând de la generalizarea particularului la esențializarea generalului.¹²

A elaborat apoi, la sugestia lui Spiru Haret, începând cu anul 1901, o serie de manuale școlare de geografie, pentru clasele a III-a și a IV-a

¹⁰ <http://www.crestinortodox.ro/parinti/simion-mehedinti-savantul-geograf-pedagogul-crestin-97580.html>

¹¹ Simion Mehedinți, *op.cit.*, p. 1163.

¹² Ioan Ianoș, *Simion Mehedinți precursor al teoriei generale a sistemelor*, în B.A.S.M., nr. 7, Editura Terra, Focșani, 2003, p. 7, apud. Costică Neagu, Simion Mehedinți – spirit enciclopedic, p. 18, în Revista de informare, analiză, cultură și opinie geografică, Geograful nr. 4/2012.

primare și clasele I-a, a IV-a, a V-a, a VI-a și a VII-a secundare (România, Pământul, Geografia economică, Antropogeografia, Geografia fizică, Geografia celor cinci continente etc.).

Despre aceste manuale elaborate de profesorul și pedagogul Simion Mehedinți, Ion Simionescu afirma pe bună dreptate că ele reprezintă afirmarea unei noi ere în literatura geografică românească nu numai din punct de vedere al conținutului, ci și al metodicii și stilului exprimat în limba noastră românească.

În 1904 a organizat la Iași primul congres al profesorilor de geografie din România cu următoarea tematică:

La Conferința „*Contribuția românească la geografia contemporană*” care a avut loc la 15 ianuarie 1933, în Brașov, precizează că prin apariția lucrării sale „*Terra – introducere în geografie ca știință*” a dorit „*să prezinte o încercare de geografie științifică, sistematizată după criterii pur obiective, potrivit cu datele contemporane*”¹³.

Savantul Simion Mehedinți a elaborat Geografia în strânsă conexiune cu o serie de discipline cum ar fi, de pildă, istoria, pedagogia, etnografia și antropologia. Printre lucrările sale care au legături strânse cu geografia amintim câteva: „*Dacia pontică și Dacia Carpatică*”, „*Aplicări antropogeografice în sfera etnografiei, istoriei și altor științe*”, „*Insula Șerpilor*”, „*Observări asupra Dobrogei*” și „*Chestia orientală din punct de vedere geografic și etnografic*”. În ultima dintre acestea, Simion Mehedinți a pus bazele gândirii geopolitice românești care conținea în esență geopolitica națiunii și a statului național român, cu un caracter pur defensiv, centrată pe apărarea pământului și neamului românesc.¹⁴

În acest sens, savantul reia problemele expuse, în anul 1914, în lucrarea „*Chestia orientală, din punct de vedere geografic și etnografic*” și le dezvoltă, în 1941, în lucrarea „*România la marginea continentului. O problemă geopolitică românească și europeană*”.

Marele nostru geograf a mai scris și alte lucrări excepționale: „*Frunteria României spre răsărit*”, „*Ce este Transilvania?*” și „*Le paix et le peuple Roumain*” în care tratează probleme de geopolitică românească.

¹³ Simion Mehedinți, *Contribuția românească la geografia contemporană*, conferință ținută la Brașov (15 ianuarie 1933), Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii de Munte, 1933, p. 26.

¹⁴ Dragos Frăsineanu, *Geopolitica*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Fundației România de Măine, București, 2007, p. 54.

Simion Mehedinți a înființat catedra de geografie pe care a condus-o până în anul 1927 când au apărut două catedre de geografie: Geografia generală (metodologia, antropogeografia și etnografia), condusă în continuare de marele savant geograf și Catedra de Geografie fizică, condusă de George Vâlsan.

Într-o succintă sinteză prezentăm cronologic câteva momente și realizări ale savantului în perioada 1905–1947:

În anul 1905, datorită meritelor sale excepționale, savantul a fost ales membru al Societății Geografice Române și apoi membru al Academiei Române (în 1908 – membru corespondent și în 1915 – membru titular).

În perioada 1907–1923 a fost directorul revistei „Convorbiri literare”, care a avut o puternică influență asupra mișcării literare românești.

În 1909 a deschis primul curs de Antropogeografie. În anul 1915 a devenit academician (membru titular al Academiei Române). În anul 1931 a publicat lucrarea sa excepțională *Terra. Introducere în geografie ca știință*, în două volume și 1203 pagini, unică, în istoria geografiei mondiale, din punct de vedere a viziunii ei filosofice. Toate recenziile referitoare la valoarea acestei opere au fost elogioase nu numai în România, ci și în străinătate.

Savantul geograf și-a adus o contribuție substanțială la definirea obiectivului de studiu al Geografiei căreia i-a precizat statutul în cadrul sistemului științelor, legile care guvernează Geografia, categoriile geografice și metodele geografice de cercetare.

În 1938 a scris lucrarea „*Geografie și geografi la începutul secolului al XX-lea*”. În anul 1946 și-a tipărit memoriile intitulate „*Premise și concluzii la Terra*” operă de istorie a geografiei naționale și universale și de filosofie a științei. În anul 1947 a prezentat o comunicare științifică academică „*Metoda geografică în științele naturale și sociale*”.

La cinci ani după trecerea sa în eternitate, profesorul Vintilă Mihăilescu publică în Editura științifică lucrarea „*Simion Mehedinți. Opere alese*” în care apar o serie de scrieri geografice ale marelui savant.

În opinia savantului geograf Simion Mehedinți, relația dintre fenomenele geografice și cele istorice depind de maniera în care concepem relația dintre cauzele acestor fenomene. În ceea ce privește cauza diferențierii fenomenelor telurice, aceasta este schițată în analiza generală a evoluției Pământului și a sistemului planetar. Stabilind cauza fenomenelor istorice, în opinia savantului geograf, conexiunea dintre cele două serii de

fenomene indică în mod firesc acea legătură care ar trebui să existe între cele două științe care au ca obiect studiul acestora. Există două căi de cercetare a cauzelor ce produc fenomenele istorice. Prima plasează originea manifestărilor istorice în spiritul omenesc considerat ca entitate metafizică ce depășește limita experienței științei. A doua pornește de la ideea că omul cu toate manifestările sale pe care le ia în considerație istoria – nu este decât un produs al mediului fizic.

Concluzii:

Savantul geograf Simion Mehedinți a creat și organizat învățământul geografic românesc modern.

În lucrarea sa „Terra”, apărută în 1931, Simion Mehedinți definește obiectul și metoda geografiei printr-o excepțională sinteză științifică originală a cunoștințelor și gândirii geografice contemporane.

El a argumentat că geografia este știința Pământului privit într-o relație reciprocă a maselor celor patru învelișuri concentrice din punct de vedere static, dar și dinamic, geografia având un obiect propriu unitar cu două fețe (natura și societatea omenească).

A avut contribuții geniale la precizarea obiectului și locului geografiei în sistemul științelor și la determinarea legilor, categoriilor și metodelor geografice de cercetare (expuse în opera sa capitală „Terra-introducere în geografie ca știință”). Prin lucrările sale – „Școala muncii-Altă creștere” și „Către tânăra generație” – a propus o pedagogie tradiționalistă pe baza unei școli a muncii.

Bibliografie:

- [1] Frăsineanu, Dragos, Geopolitica, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Fundației România de Măine, București, 2007.
- [2] Ianoș, Ioan, Mehedinți Simion precursor al teoriei generale a sistemelor, în B.A.S.M., nr. 7, Editura Terra, Focșani, 2003, apud. Costică Neagu, Simion Mehedinți – spirit enciclopedic, în Revista de informare, analiză, cultură și opinie geografică, Geograful nr. 4/2012.
- [3] Mehedinți, Simion, Civilizație și cultură, Editura Junimea, Bacău, 1986.
- [4] Mehedinți, Simion, Contribuția românească la geografia contemporană, conferință ținută la Brașov (15 ianuarie 1933), Așezământul tipografic „Datina Românească”, Vălenii de Munte, 1933.

- [5] Mehedinți, Simion, TERRA. Introducere în geografie ca știință, vol. I, Ediția a II-a, Editura Enciclopedică, București, 1994.
- [6] Mehedinți, Simion, Opere alese, Editura Științifică, București, 1967.
- [7] Mehedinți, Simion, Discursuri, conferințe, vol. I și II, Editura Terra, Focșani, 2001.
- [8] Muster, Dumitru, „Vocația pedagogică a savantului enciclopedic Simion Mehedinți”, în Revista de pedagogie, nr. 10/1968.
- [9] Vianu, Tudor, Filosofia culturii, București, Publicom, 1945.